

การจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของไทย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร

A Classification of Thai Urban Public Spaces: A Case Study of Bangkok Metropolitan Area, Thailand

ชมพูนุท คงพูนพิน* และ ปาวินี เอี่ยมตระกูล

Chompoonut Kongphunphin* and Pawinee Iamtrakul

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี 12121

Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University, Pathumthani 12121, Thailand

* Corresponding author e-mail: chompooploy2012@gmail.com¹, iamtrakul@gmail.com²

Received 8/10/2019 Revised 8/1/2020 Accepted 13/1/2020

บทคัดย่อ

พื้นที่สาธารณะเป็นหนึ่งในองค์ประกอบทางสังคมที่สำคัญที่สุดของเมือง ซึ่งถูกใช้งานเพื่อรองรับกิจกรรมสาธารณะของมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในขณะเดียวกันพื้นที่สาธารณะยังช่วยสะท้อนลักษณะทางกายภาพที่สามารถระบุถึงความเป็ยย่านที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้ หากแต่ยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนในบริบทของไทย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองในบริบทของไทยโดยใช้พื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นตัวแทนในการศึกษา และใช้การประยุกต์ใช้เครื่องมือสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ในการวิเคราะห์ ปัจจัยหลัก 4 ด้าน คือ ความเป็นเมือง ความสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ และความยั่งยืน พื้นที่ของพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่าพื้นที่สาธารณะเมืองของไทยสามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มประเภทที่มีบริบทที่ต่างแตกต่างกันซึ่งส่งผลต่อบทบาทและการใช้งานของพื้นที่ คือ 1) พื้นที่สาธารณะในย่านเมือง มีลักษณะที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองซึ่งมีลักษณะเด่นในด้านการเข้าถึงและความสะดวกสบาย สามารถรองรับกิจกรรมและกลุ่มผู้ใช้งานที่หลากหลาย 2) พื้นที่สาธารณะในศูนย์กลางชุมชน มีลักษณะที่ตั้งเป็นชุมชนที่เกิดจากการกระจุกตัวขององค์ประกอบย่อยทางสังคมของไทย อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย สถานศึกษา และศาสนสถาน 3) พื้นที่สาธารณะในย่านเมืองเก่า มีที่ตั้งอยู่ในย่านเมืองเก่าอันเป็นพื้นที่ริเริ่มการตั้งถิ่นฐานของชุมชนและเป็นศูนย์กลางเมืองในอดีต 4) พื้นที่สาธารณะที่เป็นพื้นที่โล่ง เป็นพื้นที่ของรัฐที่มีลักษณะเป็นพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่กระจายอยู่ในชุมชน และ 5) พื้นที่สาธารณะศูนย์กลางชานเมือง มีที่ตั้งอยู่นอกเมือง มีลักษณะเด่นในด้านการอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนที่อยู่อาศัยโดยรอบ

คำสำคัญ

พื้นที่สาธารณะเมือง

กรุงเทพมหานคร

Abstract

Public spaces are one of the most important social components of the city which have been used to support human activities from the past to the present. At the same time, public spaces can help to reflect the physical characteristics of its surrounding that can identify the unique neighborhoods of each area. Nonetheless, it is not clearly shown in the Thai context. This research aimed to classify urban public space in Thai context by using Bangkok as a study area. The study method is an applying Geographic Information System (GIS) technique for analysis four main factors including urbanity, creativity, identity and sustainability. The results revealed that Thai urban public spaces can be classified into five types according to different contexts influencing roles and pattern of space utilization including; 1) Urban public space located in the city center with main characteristics of access and convenience that can serve various activities and user groups; 2) Community public space representing community location features originated by clustering sub-components of Thai society such as residence, institution and religious place; 3) Public space in the old town district positioned in the traditional district as the first community settlement area or city center in the past; 4) Open public space considered as urban infrastructure with characteristic of large-scale open area spreading across the community; 5) Public space in the sub-center located outside the city with outstanding characteristics of providing convenient lifestyles for residents in the surrounding areas.

Keywords

Urban Public Spaces

Bangkok Metropolitan

1. บทนำ

พื้นที่สาธารณะเมืองเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมเมืองอย่างหลากหลายในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะและบริบทโดยรอบของพื้นที่ซึ่งสัมพันธ์กับกิจกรรมและกลุ่มผู้ใช้งาน และมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ (Kaplan & Kaplan, 1982; Benn & Gaus 1983) ทั้งนี้ พื้นที่สาธารณะจากอดีตถึงปัจจุบันมีรูปแบบพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของการใช้งาน ทั้งยังมีวิวัฒนาการไปตามการเปลี่ยนแปลงของเมือง โดยเมื่อเมืองพัฒนาขึ้นรูปแบบและบทบาทของพื้นที่สาธารณะจะมีความซับซ้อนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น (CABE, 2005; Carmona, Tiesdell, Heath & Oc, 2010) ทั้งนี้ การจำแนกประเภทของพื้นที่สาธารณะในปัจจุบันปรากฏการใช้เกณฑ์ที่หลากหลาย ทั้งการใช้ขนาดของพื้นที่เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง (Madanipour, 2010; Carmona et al., 2010) การแบ่งประเภทพื้นที่สาธารณะจากบทบาทของพื้นที่ (Guo, Yang, Pei, Ma, Song, Shu, Du & Zhou, 2019) ประเภทพื้นที่ (Nathiwutthikul, 2014) และระดับความเป็นสาธารณะของพื้นที่ ซึ่งสามารถช่วยสะท้อนลักษณะ รูปแบบ และบทบาทของแต่ละพื้นที่ได้ หากแต่ยังไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่สาธารณะกับบริบทโดยรอบอันเป็นที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะได้อย่างชัดเจน อันเป็นการบ่งชี้ลักษณะเฉพาะของพื้นที่แต่ละย่านที่เกิดจากบทบาทและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่และบริบทโดยรอบพื้นที่สาธารณะ (Carmona et al., 2010; WHO, 2015)

พื้นที่สาธารณะของกรุงเทพมหานคร ถูกจัดประเภทให้อยู่ในกลุ่มพื้นที่สีเขียว โดยระบุประเภทเป็นพื้นที่สีเขียวในรูปสวนสาธารณะ ที่มีบทบาทเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมนันทนาการสำหรับประชาชนและเพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมือง มีลักษณะกระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ 50 เขตการปกครอง โดยอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักสิ่งแวดล้อมและสำนักงานเขตต่าง ๆ โดยปัจจุบัน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2560 สำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร) จำนวน 7,831 แห่ง มีพื้นที่รวม 37,196,724.57 ตารางเมตร อันประกอบด้วยพื้นที่สวน 7 ประเภท แบ่งตามขนาดพื้นที่ คือ สวนหย่อมขนาดเล็ก สวนหมู่บ้าน สวนชุมชน สวนระดับย่าน (สวนสาธารณะขนาดกลาง) สวนระดับเมือง (สวนสาธารณะขนาดใหญ่) สวนถนน สวนเฉพาะทาง และพื้นที่ซึ่งไม่ได้ทำการระบุ

ประเภท โดยจากสถิติการเปรียบเทียบจำนวนสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานครปี พ.ศ. 2554–2560 แสดงให้เห็นว่าสวนสาธารณะในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มมีจำนวนเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับความต้องการใช้พื้นที่ของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้นตามการขยายตัวของเมือง (Department of Environment, BMA, 2018) ทั้งนี้ การแบ่งประเภทพื้นที่สาธารณะของกรุงเทพมหานครดังกล่าว ยังไม่สามารถสะท้อนลักษณะของพื้นที่เมือง อันเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่อันเกิดจากบริบทโดยรอบซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละย่านของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความหลากหลายในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มผู้ใช้งาน และบทบาทของแต่ละพื้นที่ จากการเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการบริหารปกครองและศูนย์กลางความเจริญทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การค้าและการบริการ การท่องเที่ยว ศูนย์กลางทางการเงิน การขนส่งและโลจิสติกส์ (BMA, 2013)

ทั้งนี้ การจำแนกประเภทกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะในงานวิจัยนี้เกิดจากแนวคิดที่ว่าพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่สำหรับทุกคนสามารถเข้าใช้พื้นที่ได้ พื้นที่สาธารณะจึงเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของเมือง เป็นพื้นที่ตัวแทนของชุมชนและเมืองอันสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ทั้งในด้านวิถีชีวิต สภาพทางสังคม รวมทั้งคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ (Dorothy, 2015) โดยใช้พื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ตัวแทนของประเทศไทยในการศึกษา เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ซึ่งมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วจนเป็นพื้นที่เมืองทั้ง 50 เขตการปกครอง มีความหลากหลายของกลุ่มประชากรในพื้นที่ที่ย้ายถิ่นฐานมาจากต่างถิ่นทั้งในประเทศและต่างประเทศอันมีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกัน ในขณะเดียวกันก็มีความเป็นย่านพื้นที่เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ ด้วยเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนานกว่า 200 ปี (Department of City Planning and Urban Development, BMA, 2018) ทั้งนี้ การศึกษานี้ได้มุ่งเน้นทำการจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของไทย โดยใช้ปัจจัยหลักสำหรับการจัดกลุ่มที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของพื้นที่ อันประกอบด้วยความเป็นเมือง ความสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ และความยั่งยืน ใช้การวิเคราะห์ปัจจัยผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geography Information: GIS) เพื่อได้ผลการจัดกลุ่มพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่สาธารณะกับบริบทที่ตั้ง วิถีชีวิตชุมชนและวัฒนธรรม

ของย่าน รวมทั้งการเชื่อมต่อกายภาพพื้นที่กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์เชิงสังคมที่สามารถนำไปสู่แนวทางการออกแบบและพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เหมาะสมกับบริบทของไทยได้อย่างยั่งยืนได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของประเทศไทยกรณีศึกษากรุงเทพมหานคร และเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ในแต่ละย่าน ตามผลการจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของไทย

3. วิธีการวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ความเชื่อมโยงการศึกษาพื้นที่สาธารณะเมืองของประเทศไทย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร ที่ผ่านมา

พื้นที่สาธารณะสำหรับการนำไปจัดกลุ่มประเภทพื้นที่ในการศึกษานี้ได้มาจากการคัดกรองพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่สาธารณะชุมชนเมืองของไทย ซึ่งประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก คือ ความเป็นเมือง ความสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ และความยั่งยืน และปัจจัยย่อย 24 ปัจจัย ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยใช้ผลจากการเรียงเรียงลำดับความสำคัญของปัจจัยโดยตัวแทนผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและวางผังเมืองจำนวน 80 คน ที่มาจากสถานศึกษา หน่วยของรัฐ หน่วยงานเอกชน และนักออกแบบสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ผลการเรียงลำดับความสำคัญของปัจจัยจะถูกนำไปทำการคำนวณค่าน้ำหนักของแต่ละปัจจัยด้วยวิธีการ Ranking Method โดยใช้สมการ Rank exponent ซึ่งสามารถแสดงผลที่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มมากที่สุด อันเป็นที่นิยมใช้ในการหาค่าน้ำหนักปัจจัยมากที่สุด (Roszkowska, 2013) ทั้งนี้ ค่าน้ำหนักของแต่ละตัวแปรมาจะถูกนำไปวิเคราะห์เชิงพื้นที่ในระบบกริดขนาด 300x300 เมตร (Ye & Nes, 2014) ซึ่งเป็นขนาดกริดที่สามารถแสดงผลของพื้นที่กรุงเทพมหานครได้อย่างเหมาะสม ด้วยเครื่องมือสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ซึ่งสามารถระบุตำแหน่งพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่สาธารณะของไทยออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) และน้อยที่สุด (1) คิดเป็นร้อยละ 2 4 12 34 และ 48 ของพื้นที่

กรุงเทพมหานครทั้งหมด ตามลำดับ ดังแสดงในรูปที่ 1 ทั้งนี้ ผลที่ได้จากการศึกษาก่อนหน้านี้จะถูกนำมาใช้จัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของไทยในการศึกษานี้

3.1.2 ขอบเขตการวิจัยในการศึกษานี้

ในการศึกษานี้ได้คัดเลือกพื้นที่ที่มีค่าระดับความเหมาะสมมากที่สุด (5) ที่ได้มาจากการคัดกรองพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่สาธารณะชุมชนเมืองของประเทศไทยจากการศึกษาก่อนหน้า ดังกล่าวในหัวข้อ 3.1.1 ซึ่งประกอบด้วย 70 พื้นที่ มีตำแหน่งกระจายอยู่ทั่วทั้งกรุงเทพมหานคร ดังแสดงในรูปที่ 2 มาเป็นพื้นที่ศึกษา และใช้สำหรับการจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของประเทศไทย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร

3.2 ขั้นตอนการศึกษา

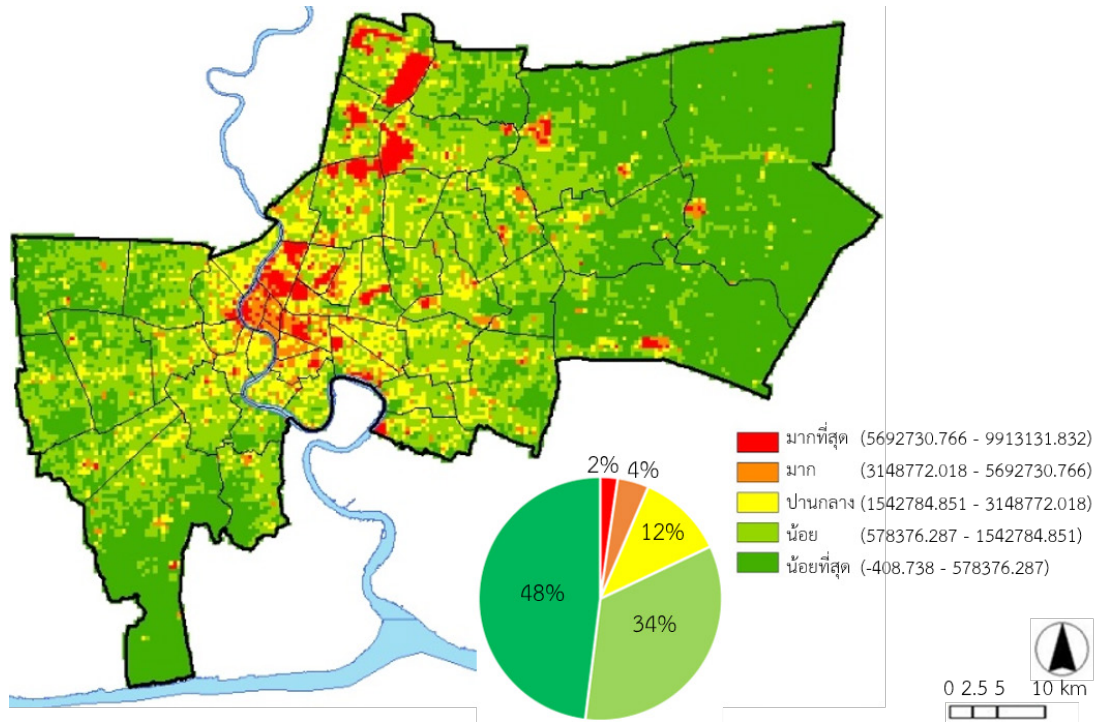
การจำแนกและจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะของประเทศไทยโดยใช้กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การวิเคราะห์และจัดกลุ่มปัจจัย และ 2) การจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะ ดังมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การวิเคราะห์และจัดกลุ่มปัจจัย (Factor Analysis)

ปัจจัยหลัก 4 ปัจจัย คือ ความเป็นเมือง ความสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ และความยั่งยืน ประกอบด้วยปัจจัยย่อย 24 ปัจจัย ดังแสดงในตารางที่ 1 นำไปใช้วิเคราะห์ลักษณะทางกายภายในและบริบทโดยรอบในระยะ 500 เมตร ของพื้นที่สาธารณะทั้ง 70 พื้นที่ แล้วจึงนำผลที่ได้นำไปทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติต่อกันด้วยวิธี Principal Component Analysis (PCA) และการหมุนแกนปัจจัย (factor rotation) แบบ Varimax เพื่อทำการจัดกลุ่มปัจจัยใหม่เพื่อลดทอนจำนวนปัจจัย (Dorothy, 2015; Srivanit & Auttarat, 2016) โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันอยู่ในกลุ่มเดียวกันและได้รับการตั้งชื่อกลุ่มปัจจัยใหม่ ทั้งนี้ กลุ่มปัจจัยใหม่ที่เกิดขึ้นจะถูกนำไปใช้ในการวิเคราะห์จัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะ

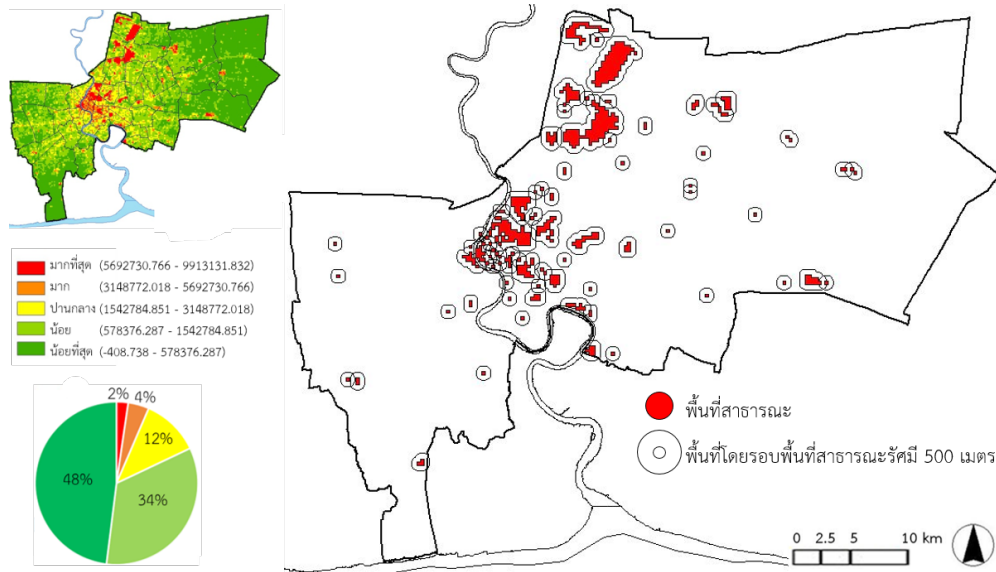
3.2.2 การจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะ (Cluster Analysis)

ใช้กลุ่มปัจจัยใหม่ที่ได้จากขั้นตอน 3.2.1 มาใช้เป็นเกณฑ์การจัดกลุ่มพื้นที่สาธารณะ โดยวิธีการทางสถิติที่เรียกว่า Cluster Analysis และแสดงผลการวิเคราะห์ออกมาในรูปแบบผังโดยเครื่องมือสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Srivanit & Auttarat, 2016) ทำให้ปรากฏตำแหน่งและกลุ่มของพื้นที่สาธารณะเมือง

ที่มา: Kongphunphin, lamtrakul & Srivanit (2018)

รูปที่ 1 ค่าระดับความเหมาะสมของพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่สาธารณะของกรุงเทพมหานคร
(The potential zoning of Thai urban public spaces: a case study of Bangkok metropolitan area, Thailand)

ที่มา: ผู้วิจัย, 2562

รูปที่ 2 ตำแหน่งพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่สาธารณะของกรุงเทพมหานคร (มีค่าระดับความเหมาะสมมากที่สุด)
(The most potential zoning of Thai urban public spaces: a case study of Bangkok metropolitan area, Thailand)

ตารางที่ 1 ปัจจัยในการคัดกรองพื้นที่สาธารณะ (Factors of public space's screening)

รหัส	ปัจจัย	นิยาม	การพิจารณา	แหล่งที่มาของปัจจัย		
ความยั่งยืน	ความเป็นเมือง	U1	ความหนาแน่นอาคาร	พื้นที่ที่มีจำนวนอาคารมาก	จำนวนอาคารรวมต่อพื้นที่กริด	Ibes, 2015; Ye, & Nes, 2014
		U2	อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน	พื้นที่ที่มีพื้นที่อาคารมาก	จำนวนชั้นอาคารรวมต่อพื้นที่กริด	
		U3	สาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ	ศูนย์กลางโครงสร้างพื้นฐานในชีวิตประจำวัน	จำนวนอาคารสาธารณูปโภคต่อพื้นที่กริด	Ibes, 2015; Ye, & Nes, 2014; Project for Public Spaces, 2008
		U4	สาธารณูปการ เช่น สถานศึกษา ฯลฯ	ศูนย์กลางโครงสร้างพื้นฐานในชีวิตประจำวัน	จำนวนอาคารสาธารณูปการต่อพื้นที่กริด	
	การสร้างสรรค์	C1	ความหลากหลายของประเภทอาคาร	มีอาคารหลายประเภทอยู่ในละแวกใกล้เคียงกัน	จำนวนประเภทอาคารต่อพื้นที่กริด	Ibes, 2015; Ye, & Nes, 2014; Project for Public Spaces, 2008
		C2	ความหลากหลายของประเภทที่ดิน	มีการใช้ประโยชน์ที่ดินหลายประเภทในละแวกเดียวกัน	จำนวนประเภทที่ดินต่อพื้นที่กริด	
	การสร้างสรรค์	C3	ความหลากหลายประเภทการเดินทาง	มีการเข้าถึงและการเชื่อมต่อสูง	จำนวนประเภทการเดินทางต่อพื้นที่กริด	Chrysoulakis, Feigenwinter, Triantakostas, Penyevskiy, Parlow, Fleishman, Duzgun, Esch & Marconcini, 2014; Project for Public Spaces, 2008; UN-Habitat, 2015
		C4	ความหลากหลายกลุ่มเชื้อชาติผู้ใช้งาน	มีความผสมผสานกันทางด้านสังคมและวัฒนธรรม	จำนวนเชื้อชาติกลุ่มผู้ใช้งานต่อพื้นที่กริด	Summaniti, 2002; Ibes, 2015; Project for Public Spaces, 2008; Marcus & Francis, 1998
	อัตลักษณ์	I1	ความหนาแน่นของแต่ละประเภทอาคาร	มีความเข้มข้นของกิจกรรมด้านใดด้านหนึ่งสูง	จำนวนแต่ละประเภทอาคารต่อพื้นที่กริด	Ibes, 2015; Project for Public Spaces, 2008
		I2	ความหนาแน่นของแต่ละกลุ่มผู้ใช้งาน	ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละย่านพื้นที่	จำนวนกลุ่มเชื้อชาติแต่ละประเภทของกลุ่มผู้ใช้งานต่อพื้นที่กริด	Summaniti, 2002; Ibes, 2015; Project for Public Spaces, 2008
		I3	ความหนาแน่นของพื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	เป็นพื้นที่ศูนย์กลางของชุมชนที่คนกลุ่มเดียวกันมาทำกิจกรรมร่วมกัน	จำนวนพื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมต่อพื้นที่กริด	Chrysoulakis et al., 2014; Project for Public Spaces, 2008
		I4	ความหลากหลายองค์ประกอบทางจินตภาพเมือง	เป็นจุดสังเกต พื้นที่รวมตัว หรือจุดหมายตา ที่ช่วยให้ผู้ใช้พื้นที่มีภาพจำ	จำนวนองค์ประกอบทางจินตภาพเมืองต่อพื้นที่กริด	Lynch, 1960; Jacobs, 1961; Gehl, 2001; Carr, 1992; Carmona et al., 2010

ตารางที่ 1 ปัจจัยในการคัดกรองพื้นที่สาธารณะ (ต่อ) (Factors of public space's screening)

รหัส	ปัจจัย	นิยาม	การพิจารณา	แหล่งที่มาของปัจจัย		
ความยั่งยืน	เศรษฐกิจ	S1	ความเจริญด้านการค้าและบริการ	เป็นความสามารถในการจัดการระบบเศรษฐกิจในแต่ละพื้นที่	จำนวนที่ดินและอาคารการค้าและบริการต่อพื้นที่กริด	Ibes, 2015; Project for Public Spaces, 2008; UN-Habitat, 2015
		S2	มูลค่าที่ดิน	เป็นระดับความเจริญที่เข้าถึงในแต่ละพื้นที่	จำนวนอาคารสูงต่อพื้นที่กริด	Summaniti, 2002; UN-Habitat, 2015
	สังคม	S3	ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้	เป็นตัวชี้วัดระดับความเท่าเทียมทางสังคม	จำนวนที่ดินและอาคารที่เป็นแหล่งงานต่อพื้นที่กริด	Chrysoulakis et al., 2014; UN-Habitat, 2015
		สังคม	S4	อาหารและพื้นที่ทำกิน	เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคน	จำนวนที่ดินและอาคารเกษตรกรรมต่อพื้นที่กริด
	S5		สุขภาพร่างกายและจิตใจ	เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่	จำนวนที่ดินและอาคารส่งเสริมสุขภาพร่างกายจิตใจต่อพื้นที่กริด	Chrysoulakis et al., 2014; UN-Habitat, 2015
	S6		การศึกษาและการเรียนรู้	เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่	จำนวนที่ดินและอาคารส่งเสริมการศึกษาและเรียนรู้ต่อพื้นที่กริด	Chrysoulakis et al., 2014; UN-Habitat, 2015
	S7		ความปลอดภัยทางสังคม	เป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์	จำนวนที่ดินและอาคารส่งเสริมความปลอดภัยทางสังคมต่อพื้นที่กริด	Chrysoulakis et al., 2014; UN-Habitat, 2015
	S8		ความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ	เป็นตัวชี้วัดการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม	จำนวนที่ดินและอาคารส่งเสริมความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติต่อพื้นที่กริด	Chrysoulakis et al., 2014; UN-Habitat, 2015
	สิ่งแวดล้อม	S9	พื้นที่สีเขียวปกคลุม	เป็นตัวชี้วัดทรัพยากรทางธรรมชาติด้านป่าไม้	หาค่าดัชนีความแตกต่างของพืชพรรณ (NDVI)	Ibes, 2015; Chrysoulakis et al., 2014
		S10	แหล่งน้ำและความชื้น	เป็นตัวชี้วัดศักยภาพการมีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค	หาค่าดัชนีความแตกต่างของความชื้น (NDWI)	Ibes, 2015; Chrysoulakis et al., 2014
	สิ่งแวดล้อม	S11	อุณหภูมิพื้นผิว	เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นถึงภาวะภูมิอากาศโลก	จำนวนพื้นที่สีเขียวต่อพื้นที่กริด	Chrysoulakis et al., 2014
		S12	มลพิษทางอากาศ	เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพอากาศ	จำนวนอาคารอุตสาหกรรมต่อพื้นที่กริด	Chrysoulakis et al., 2014

หมายเหตุ: ขนาดกริดที่ใช้ในการศึกษาคือ 300 เมตร x 300 เมตร, พื้นที่ต่อกริด คือ 9,000 ตารางเมตร

ปัจจัยย่อยทุกปัจจัยเป็นปัจจัยเชิงบวกคือยังมีค่าเข้าใกล้ 1 ยิ่งมีค่ามาก ยกเว้นมลพิษทางอากาศ (S12) เป็นปัจจัยเชิงลบคือยังมีค่าเข้าใกล้ 1 ยิ่งมีค่าน้อย

4. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) ผลการวิเคราะห์ปัจจัย 2) ผลการวิเคราะห์จัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของไทย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ในแต่ละย่านตามผลการจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของไทย ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัย

ผลการจัดกลุ่มปัจจัยจำนวนรวม 48 ปัจจัย อันเป็นปัจจัยภายในพื้นที่จำนวน 24 ปัจจัย และปัจจัยบริบทโดยรอบในรัศมี 500 เมตร จำนวน 24 ปัจจัย สามารถจัดกลุ่มปัจจัยได้ใหม่จำนวน 13 ปัจจัย ได้แก่ 1) การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร 2) ความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้งาน 3) การอำนวยความสะดวกสบาย 4) การส่งเสริมคุณภาพชีวิต 5) ความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณูปโภคสาธารณูปการ 6) โครงข่ายพื้นที่สีเขียว 7) มูลค่าที่ดิน 8) พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม 9) บริบทด้านการค้าและบริการ 10) ความเหลื่อมล้ำทางสังคม 11) การเข้าถึงอาหารและพื้นที่ทำกิน 12) ความปลอดภัยจากพิบัติทางธรรมชาติ และ 13) องค์ประกอบทางจินตภาพเมือง ดังแสดงในตารางที่ 2

1) การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร เกิดจากการรวมกันของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารจำนวน 9 ปัจจัย คือ ความหลากหลายของประเภทอาคาร ความหลากหลายของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่สีเขียวปกคลุมดิน แหล่งน้ำและความชื้น ความหลากหลายของประเภทอาคารในรัศมี 500 เมตร ความหลากหลายของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในรัศมี 500 เมตร พื้นที่สีเขียวปกคลุมดินในรัศมี 500 เมตร ความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติในรัศมี 500 เมตร และมลพิษทางอากาศในรัศมี 500 เมตร ของแต่ละพื้นที่

2) ความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้งาน เกิดจากการรวมกันของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่สะท้อนถึงกลุ่มผู้ใช้พื้นที่สาธารณะจำนวน 9 ปัจจัย คือ มลพิษทางอากาศ ความหนาแน่นอาคารในรัศมี 500 เมตร ความหนาแน่นสาธารณูปการของเมืองในรัศมี 500 เมตร ความหลากหลายของกลุ่มเชื้อชาติผู้ใช้งานในรัศมี 500 เมตร ความหนาแน่นของแต่ละประเภทอาคารในรัศมี

500 เมตร ความหนาแน่นของแต่ละกลุ่มผู้ใช้งานในรัศมี 500 เมตร ความเจริญด้านการค้าและบริการในรัศมี 500 เมตร สุขภาพร่างกายและจิตใจในรัศมี 500 เมตร และการศึกษาและการเรียนรู้ในรัศมี 500 เมตร

3) การอำนวยความสะดวกสบาย เกิดจากการรวมกันของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับความความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ใช้พื้นที่สาธารณะจำนวน 8 ปัจจัย คือ อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน ความหลากหลายของประเภทการเดินทาง ความหลากหลายของกลุ่มเชื้อชาติของ-ผู้ใช้งาน ความปลอดภัยทางสังคม อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน (FAR) ในรัศมี 500 เมตร ความหลากหลายของประเภทการเดินทางในรัศมี 500 เมตร มูลค่าที่ดินในรัศมี 500 เมตร และความปลอดภัยทางสังคมในรัศมี 500 เมตร

4) การส่งเสริมคุณภาพชีวิต เกิดจากการรวมกันของปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชาชนจำนวน 7 ปัจจัย คือ ความหนาแน่นสาธารณูปการของเมือง ความหนาแน่นอาคาร ความหนาแน่นของแต่ละประเภทอาคาร ความหนาแน่นของแต่ละกลุ่มผู้ใช้งาน ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ สุขภาพร่างกายและจิตใจ และการศึกษาและการเรียนรู้

5) ความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณูปโภคสาธารณูปการ เกิดจากการรวมกันของปัจจัยภายนอกจำนวน 3 ปัจจัย คือ ความหนาแน่นสาธารณูปโภคของเมืองในรัศมี 500 เมตร ความหลากหลายขององค์ประกอบทางจินตภาพเมืองในรัศมี 500 เมตร และอาหารและพื้นที่ทำกินในรัศมี 500 เมตร

6) โครงข่ายพื้นที่สีเขียว เกิดจากการรวมกันของปัจจัยอุณหภูมิพื้นผิวของพื้นที่สาธารณะทั้งภายในพื้นที่สาธารณะและภายนอกพื้นที่สาธารณะในรัศมี 500 เมตร

7) มูลค่าที่ดิน เกิดจากปัจจัยมูลค่าที่ดินภายในพื้นที่เพียงปัจจัยเดียว

8) พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดจากการรวมกันของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในจำนวน 2 ปัจจัย คือ ความหนาแน่นของพื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม และความหนาแน่นของพื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมทางในรัศมี 500 เมตร

9) บริบทด้านการค้าและบริการ เกิดจากการรวมกันของปัจจัยภายใน จำนวน 2 ปัจจัย คือ ความหนาแน่นสาธารณูปโภคของเมือง และความเจริญด้านการค้าและบริการ

ตารางที่ 2 การจัดกลุ่มปัจจัย (Factors' classification)

ปัจจัย	กลุ่มปัจจัยใหม่												
	การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร	ความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้งาน	การอำนวยความสะดวกสบาย	การส่งเสริมคุณภาพชีวิต	ความหนาแน่นพื้นที่สาธารณูปโภค สาธารณูปการ	โครงข่ายพื้นที่สีเขียว	มูลค่าที่ดิน	พื้นที่รองรับกิจกรรมสังคมและวัฒนธรรม	ด้านการค้าและบริการ	ความเหลื่อมล้ำทางสังคม	การเข้าถึงอาหารและพื้นที่พักผ่อน	ความปลอดภัยจากพิบัติทางธรรมชาติ	องค์ประกอบทางเงินงบประมาณเมือง
C1 ความหลากหลายของประเภทอาคาร	.681	.082	.571	.035	-.152	.014	.031	.141	.088	.100	.192	.081	.100
C2 ความหลากหลายของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	.679	.080	.572	.040	-.158	.001	.029	.144	.091	.105	.187	.094	.099
S9 พื้นที่สีเขียวปกคลุมดิน	-.888	-.202	-.084	-.195	-.146	-.025	.081	-.052	-.097	.009	.042	.095	-.022
S10 แหล่งน้ำและความชื้น	.890	.207	.089	.156	.167	.019	-.072	.072	.108	.001	-.078	-.088	.008
C1 ความหลากหลายของประเภทอาคารในรัศมี 500 เมตร	.611	.110	.233	-.068	.177	.234	.503	.138	-.194	.060	.098	.178	.010
C2 ความหลากหลายการใช้ประโยชน์ที่ดินในรัศมี 500 เมตร	.611	.110	.233	-.068	.177	.234	.503	.138	-.194	.060	.098	.178	.010
S9 พื้นที่สีเขียวปกคลุมดินในรัศมี 500 เมตร	-.879	-.257	-.198	-.104	-.076	-.053	.128	-.013	-.141	-.025	-.021	-.012	-.021
S8 ความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติในรัศมี 500 เมตร	.861	.264	.194	.084	.083	.046	-.144	.020	.150	.027	-.004	.005	.011
S12 มลพิษทางอากาศในรัศมี 500 เมตร	.594	.213	.173	.110	-.083	.075	.485	.059	-.114	.064	-.234	.065	.108
S12 มลพิษทางอากาศ	.231	.502	-.094	-.085	-.277	-.457	.067	-.127	.008	-.072	.073	-.048	-.186
U1 ความหนาแน่นอาคารในรัศมี 500 เมตร	.405	.666	.317	.262	.057	-.067	.143	.202	-.087	.022	-.108	.084	.174
U4 ความหนาแน่นสาธารณูปการในเมืองในรัศมี 500 เมตร	.309	.571	.518	.171	.218	.167	.077	-.072	-.056	-.047	-.061	-.005	.146
C4 ความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้งานในรัศมี 500 เมตร	.136	.738	.322	.045	.000	.064	-.027	.166	.069	.302	-.023	.102	-.049
I1 ความหนาแน่นแต่ละประเภทอาคารในรัศมี 500 เมตร	.307	.721	-.168	.406	.025	-.051	.146	.022	-.068	-.035	-.150	.070	.068
I2 ความหนาแน่นแต่ละกลุ่มผู้ใช้งานในรัศมี 500 เมตร	.107	.855	-.104	.230	.056	.182	-.017	-.052	.139	.070	-.007	.065	.007
S1 ความเจริญด้านการค้าและบริการในรัศมี 500 เมตร	.367	.481	.300	.091	.028	.309	.067	.320	.069	-.354	-.153	.045	.076
S5 สุขภาพร่างกายและจิตใจในรัศมี 500 เมตร	.143	.863	.194	.228	.120	.147	-.005	-.032	.037	.032	-.021	.029	.024
S6 การศึกษาและการเรียนรู้ในรัศมี 500 เมตร	.235	.736	.298	.207	.142	.107	.061	-.027	-.043	-.202	-.106	-.023	.108
U2 อัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน (FAR)	.115	.106	.879	-.003	.003	-.054	-.022	.111	-.032	.111	.228	.000	-.017
C3 ความหลากหลายของประเภทการเดินทาง	.202	-.018	.624	-.093	-.112	.062	.071	.058	.233	.472	.026	-.286	.142
C4 ความหลากหลายของกลุ่มเชื้อชาติผู้ใช้งาน	.040	.163	.698	.578	-.029	-.008	.069	.009	-.037	.027	.035	-.065	-.124
S7 ความปลอดภัยทางสังคม	.191	-.051	.568	-.138	-.037	.128	.040	-.142	.416	.005	-.186	.261	.291
U2 อัตราส่วนอาคารต่อพื้นที่ดิน (FAR) ในรัศมี 500 เมตร	.231	.215	.851	-.033	.034	-.047	.108	.107	-.098	.144	.090	.029	.070
C3 ประเภทการเดินทางในรัศมี 500 เมตร	.340	.373	.500	.063	.183	.217	-.097	.317	.040	-.126	.025	-.051	-.078

ตารางที่ 2 การจัดกลุ่มปัจจัย (ต่อ) (Factors' classification)

ปัจจัย	กลุ่มปัจจัยใหม่												
	การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร	ความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้งาน	การอำนวยความสะดวกสบาย	การส่งเสริมคุณภาพชีวิต	ความหนาแน่นพื้นที่สาธารณูปโภค สาธารณูปการ	โครงข่ายพื้นที่สีเขียว	มูลค่าที่ดิน	พื้นที่รองรับกิจกรรมสังคมและวัฒนธรรม	ด้านการค้าและบริการ	ความเหลื่อมล้ำทางสังคม	การเข้าถึงอาหารและพื้นที่ทำกิน	ความปลอดภัยจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ	องค์ประกอบทางจินตภาพเมือง
S2 มูลค่าที่ดินในรัศมี 500 เมตร	.142	-.001	.623	-.017	-.029	.015	-.309	.131	-.131	-.147	-.111	.101	-.373
S7 ความปลอดภัยทางสังคมในรัศมี 500 เมตร	.256	.086	.709	.050	.034	.103	.018	-.096	.152	-.186	-.231	.138	.251
U4 ความหนาแน่นสาธารณูปการของเมือง	.244	.150	.157	.672	-.016	-.053	-.222	-.069	.037	-.258	.195	.058	.206
U1 ความหนาแน่นอาคาร	.325	.421	-.013	.529	-.183	-.149	-.280	.102	.288	-.040	.244	.130	.088
I1 ความหนาแน่นของแต่ละประเภทอาคาร	.247	.389	-.235	.588	-.211	-.094	-.251	-.080	.281	-.071	.219	.120	-.080
I2 ความหนาแน่นของแต่ละกลุ่มผู้ใช้งาน	.016	.114	-.038	.886	-.091	.132	.110	-.028	.031	.165	-.144	-.079	-.042
S3 ความยากจนและความเหลื่อมล้ำการกระจายรายได้	.128	.249	.023	.551	.167	.003	-.432	.029	-.333	.281	-.056	.186	.213
S5 สุขภาพร่างกายและจิตใจ	.089	.281	.067	.821	-.150	-.014	.086	-.047	.162	.152	-.094	-.062	-.071
S6 การศึกษาและการเรียนรู้	.087	.202	.035	.640	.133	.134	-.196	-.111	-.204	-.291	.143	-.119	.095
U3 ความหนาแน่นสาธารณูปโภคของเมืองในรัศมี 500 เมตร	.183	.073	-.001	-.118	.767	-.034	.068	-.090	.038	.104	-.041	-.043	-.078
I4 องค์ประกอบทางจินตภาพเมืองในรัศมี 500 เมตร	-.013	-.021	.171	.069	.421	-.178	.056	-.056	-.157	-.191	-.139	.219	-.408
S4 อาหารและพื้นที่ทำกินในรัศมี 500 เมตร	.048	.108	-.078	-.059	.733	.014	.004	.094	.029	-.022	.003	.040	.065
S11 อุณหภูมิพื้นผิว	.127	.221	-.001	.135	-.099	.832	.013	.024	.076	.024	-.065	.066	-.138
S11 อุณหภูมิพื้นผิวในรัศมี 500 เมตร	.169	.555	.119	-.050	-.076	.669	.110	-.065	-.133	.116	.041	.015	-.110
S2 มูลค่าที่ดิน	.176	-.089	.071	.095	-.067	.037	-.813	-.021	-.109	-.046	.006	.110	.061
I3 พื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	.038	.053	.003	-.009	-.037	-.049	.022	.906	.041	.040	.062	.014	.060
I3 พื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมทางในรัศมี 500 เมตร	.260	-.065	.256	-.193	.049	.092	.057	.791	.040	-.065	-.029	-.002	-.130
U3 ความหนาแน่นสาธารณูปโภคของเมือง	.186	-.090	.082	-.028	.417	.111	.046	-.037	.571	.235	.072	-.043	-.005
S1 ความเจริญด้านการค้าและบริการ	.296	.294	.006	.280	-.078	-.103	.050	.273	.696	-.137	.029	.037	-.028
S3 ความเหลื่อมล้ำการกระจายรายได้ในรัศมี 500 เมตร	.284	.224	.290	.169	.289	.100	.130	-.075	-.020	.593	-.127	-.021	-.086
S4 อาหารและพื้นที่ทำกิน	.006	-.160	.116	.034	-.049	-.027	.005	.034	.032	-.044	.877	.082	.024
S8 ความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ	-.055	-.164	-.056	.136	-.101	-.119	.074	-.017	-.019	.095	-.127	-.819	.007
S8 ความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติในรัศมี 500 เมตร	.148	.019	-.073	-.190	.268	.470	-.003	-.013	-.015	-.246	.087	-.525	-.045
I4 ความหลากหลายขององค์ประกอบทางจินตภาพเมือง	.113	.082	.155	.064	-.003	-.184	-.055	-.022	-.050	-.072	-.008	.044	.774

Rotated Component Matrix^a
 Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
 a. Rotation converged in 13 iterations.

หมายเหตุ: ■ แสดงค่าที่มากที่สุดของแต่ละปัจจัยเพื่อใช้ในการจัดกลุ่ม

10) ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เกิดจากปัจจัยความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ภายนอกพื้นที่สาธารณะในรัศมี 500 เมตรเพียงปัจจัยเดียว

11) การเข้าถึงอาหารและที่ทำกิน เกิดจากปัจจัยอาหารและพื้นที่ทำกินภายในพื้นที่สาธารณะเพียงปัจจัยเดียว

12) ความปลอดภัยจากพิบัติทางธรรมชาติ เกิดจากการรวมกันของปัจจัยความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติภายในพื้นที่สาธารณะและภายนอกพื้นที่ในรัศมี 500 เมตร

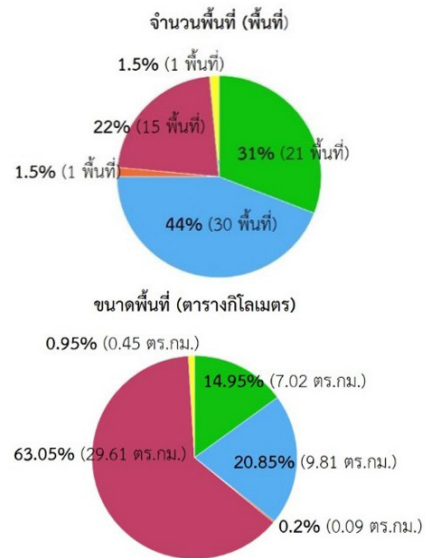
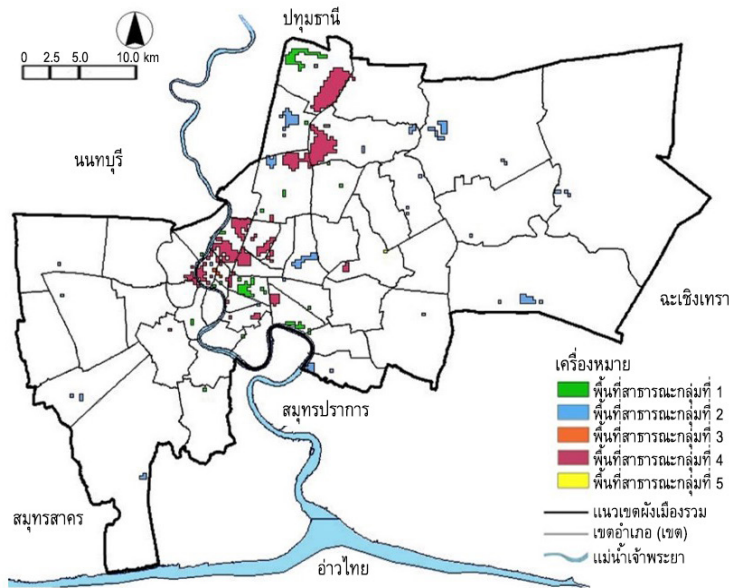
13) องค์ประกอบทางจินตภาพเมือง เกิดจากปัจจัยความหลากหลายขององค์ประกอบทางจินตภาพเมืองภายในพื้นที่สาธารณะเพียงปัจจัยเดียว

4.2 ผลการวิเคราะห์จัดกลุ่ม

ปัจจัยทั้ง 13 ปัจจัย ดังกล่าวข้างต้นเป็นปัจจัยที่ใช้สำหรับการจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะทั้ง 70 พื้นที่ ทำให้ได้กลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะจำนวน 5 กลุ่ม โดยพื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มพื้นที่สาธารณะที่มีจำนวนและขนาดพื้นที่มากที่สุด มีจำนวน 30 พื้นที่ มีพื้นที่รวม 9.81 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 20.85 ของพื้นที่สาธารณะทั้งหมด รองลงมาเป็นพื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 1 มีจำนวน 21 พื้นที่ มีพื้นที่รวม 7.02 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 14.95 ของพื้นที่สาธารณะทั้งหมด พื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 4 มีจำนวน 15 พื้นที่ มีพื้นที่รวม 29.61 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 63.05 ของพื้นที่สาธารณะทั้งหมด พื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 5 มีจำนวนน้อยที่สุดเพียง 1 พื้นที่ มีขนาดพื้นที่มากเป็นอันดับที่ 4 โดยครอบคลุมพื้นที่รวม 0.45 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 0.95 ของพื้นที่สาธารณะทั้งหมด และพื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มพื้นที่สาธารณะที่มีจำนวนและขนาดพื้นที่น้อยที่สุดเพียง 1 พื้นที่ โดยครอบคลุมพื้นที่รวม 0.09 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 0.20 ของพื้นที่สาธารณะทั้งหมด ตามลำดับดังแสดงในรูปที่ 3

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยกับกลุ่มพื้นที่แยกแยะปัจจัยในตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าพื้นที่สาธารณะทั้ง 5 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กับแต่ละปัจจัยแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 3 และ 5 ที่มีความสัมพันธ์กับบางปัจจัยอย่างโดดเด่น ในขณะที่พื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 1 2 และ 4 มีความสัมพันธ์กับปัจจัยร่วมกัน ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าพื้นที่สาธารณะของไทยแต่ละกลุ่มมีปัจจัยที่ 1 (การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร) ปัจจัยที่ 2 (ความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้งาน) ปัจจัยที่ 4 (การส่งเสริมคุณภาพชีวิต) ปัจจัยที่ 5 (ความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณะประเภท สาธารณูปโภค สาธารณูปการ) ปัจจัยที่ 9 (บริบทด้านการค้าและบริการ) ปัจจัยที่ 11 (การเข้าถึงอาหารและพื้นที่ทำกิน) ปัจจัยที่ 12 (ความปลอดภัยจากพิบัติทางธรรมชาติ) และปัจจัยที่ 13 (องค์ประกอบทางจินตภาพเมือง) ที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน และมีปัจจัยที่ 3 (การอำนวยความสะดวกสบาย) ปัจจัยที่ 6 (โครงข่ายพื้นที่สีเขียว) ปัจจัยที่ 7 (มูลค่าที่ดิน) ปัจจัยที่ 8 (พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม) และปัจจัยที่ 10 (ความเหลื่อมล้ำทางสังคม) ที่คล้อยตามกันบางกลุ่ม สามารถสรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยกับแต่ละกลุ่มพื้นที่โดยแยกรายปัจจัย ดังแสดงในตารางที่ 3

1) พื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 1 มีค่าปัจจัยที่ 7 (มูลค่าที่ดิน) ปัจจัยที่ 1 (การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร) ปัจจัยที่ 4 (การส่งเสริมคุณภาพชีวิต) ปัจจัยที่ 9 (บริบทด้านการค้าและบริการ) และปัจจัยที่ 12 (ความปลอดภัยจากพิบัติทางธรรมชาติ) ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่มีค่าปัจจัยที่ 13 (องค์ประกอบทางจินตภาพเมือง) ต่ำที่สุด มีปัจจัยที่ 5 (ความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณะประเภท สาธารณูปโภค สาธารณูปการ) ปัจจัยที่ 10 (ความเหลื่อมล้ำทางสังคม) ค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองสูง มีความสะดวกสบาย มีความต้องการใช้พื้นที่สูง รวมทั้งมีกิจกรรมด้านการค้าและบริการที่โดดเด่น และด้วยเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง และมีกิจกรรมในพื้นที่มาก จึงมีความต้องการใช้พื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกค่อนข้างสูงจนอาจจะไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งยังขาดการดูแลด้านจินตภาพและความงามของเมือง ทั้งนี้ จากความสัมพันธ์ของปัจจัยสามารถระบุลักษณะของพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ได้ว่า เป็นพื้นที่สาธารณะที่ตั้งอยู่ในย่านที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยหนาแน่นมากและย่านพาณิชย์กรรมของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่การค้าและบริการทั้งของรัฐและเอกชน ทั้งนี้ เนื่องจากแต่ละพื้นที่ตั้งอยู่ย่านใจกลางเมืองจึงส่งผลให้แต่ละพื้นที่ที่มีการเข้าถึงและเชื่อมต่อการเดินทางที่หลากหลาย มีการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของเมืองสูงส่งผลให้พื้นที่ที่ตั้งมีความสะดวกสบายในทุกด้าน มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งมีกิจกรรมและกลุ่มผู้ใช้งานที่หลากหลาย โดยพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ช่วยสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับเมือง และสามารถระบุชื่อพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ว่า “พื้นที่สาธารณะในย่านเมือง”

ที่มา: ผู้วิจัย, 2562

รูปที่ 3 กลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของไทย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร
(Groups of Thai urban public spaces: a case study of Bangkok metropolitan area, Thailand)

2) พื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 2 มีค่าปัจจัยที่ 6 (โครงข่ายพื้นที่สีเขียว) สูงที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งมีปัจจัยที่ 5 (ความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณูปโภคสาธารณูปการ) และปัจจัยที่ 7 (มูลค่าที่ดิน) ค่อนข้างสูง ในขณะที่มีค่าปัจจัยที่ 1 (การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร) และปัจจัยที่ 12 (ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุทางจราจร) ต่ำที่สุด มีปัจจัยที่ 3 (การอำนวยความสะดวกสบาย) ปัจจัยที่ 4 (การส่งเสริมคุณภาพชีวิต) และปัจจัยที่ 13 (องค์ประกอบทางจินตภาพเมือง) ค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีความเป็นพื้นที่ธรรมชาติสูง มีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายอย่างพอเพียง มีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารไม่หลากหลายและมีความหนาแน่นอาคารต่ำ แต่มีความเสี่ยงจากการเกิดภัยพิบัติได้มากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ทั้งนี้ จากความสัมพันธ์ของปัจจัยสามารถระบุลักษณะของพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ได้ว่า เป็นพื้นที่สาธารณะที่ตั้งอยู่โดยรอบพื้นที่รอบนอกของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับปริมณฑลอันเป็นศูนย์กลางรองของเมือง มีคุณลักษณะด้านความสะดวกสบายค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของแต่ละชุมชนที่มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของเมืองตั้งอยู่ ทั้งยังมีบทบาทเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมและส่งเสริมการเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน และสามารถระบุชื่อพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ว่า “พื้นที่สาธารณะในศูนย์กลางชุมชน”

3) พื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 3 มีค่าปัจจัยที่ 1 (การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร) ปัจจัยที่ 4 (การส่งเสริมคุณภาพชีวิต) ปัจจัยที่ 6 (โครงข่ายพื้นที่สีเขียว) และปัจจัยที่ 12 (ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุทางจราจร) สูงที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่มีค่าปัจจัยที่ 2 (ความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้งาน) ปัจจัยที่ 5 (ความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณูปโภค สาธารณูปการ) ปัจจัยที่ 7 (มูลค่าที่ดิน) ปัจจัยที่ 8 (พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม) ปัจจัยที่ 9 (บริบทด้านการค้าและบริการ) และปัจจัยที่ 11 (การเข้าถึงอาหารและพื้นที่ทำกิน) ต่ำที่สุด และมีปัจจัยที่ 3 (การอำนวยความสะดวกสบาย) ค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นถึงลักษณะกายภาพของพื้นที่ที่มีความหนาแน่นและหลากหลายของการใช้งานทั้งพื้นที่และอาคาร หากแต่ขาดความสะดวกสบายทั้งด้านอาหารและพื้นที่ทำกิน การค้าและบริการ กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม อันส่งผลให้เป็นพื้นที่ที่มีคุณภาพต่ำ ทั้งนี้ จากความสัมพันธ์ของปัจจัยสามารถระบุลักษณะของพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ได้ว่า พื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้เป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกสบายในการเข้าถึงและเชื่อมต่อ และมีความหลากหลายในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน และมีลักษณะที่โดดเด่นจากกลุ่มผู้ใช้พื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์มากกว่าพื้นที่สาธารณะกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นจุดหมายตา อาคาร และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าพื้นที่สาธารณะ

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ของปัจจัยกับแต่ละกลุ่มพื้นที่แยกรายปัจจัย (The implication of factors of each Thai urban public space's group)

<p>ปัจจัยที่ 1: การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร</p>	<p>ปัจจัยที่ 2: ความหลากหลายกลุ่มผู้ใช้งาน</p>	<p>ปัจจัยที่ 3: การอำนวยความสะดวกสบาย</p>
<p>ปัจจัยที่ 4: การส่งเสริมคุณภาพชีวิต</p>	<p>ปัจจัยที่ 5: ความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณูปโภค สาธารณูปการ</p>	<p>ปัจจัยที่ 6: โครงข่ายพื้นที่สีเขียว</p>
<p>ปัจจัยที่ 7: มูลค่าที่ดิน</p>	<p>ปัจจัยที่ 8: พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม</p>	<p>ปัจจัยที่ 9: บริบทด้านการค้าและบริการ</p>
<p>ปัจจัยที่ 10: ความเหลื่อมล้ำทางสังคม</p>	<p>ปัจจัยที่ 11: การเข้าถึงอาหารและพื้นที่ทำกิน</p>	<p>ปัจจัยที่ 12: ความปลอดภัยทางธรรมชาติ</p>
<p>ปัจจัยที่ 13: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p>		

กลุ่มนี้เป็นพื้นที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทการเป็นพื้นที่รองรับความหลากหลายทางด้านทั้งด้านสังคมวัฒนธรรมของชุมชนและสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างชัดเจน และสามารถระบุชื่อพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ว่า “พื้นที่สาธารณะในย่านเมืองเก่า”

4) พื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 4 มีค่าปัจจัยที่ 2 (ความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้งาน) ปัจจัยที่ 2 (การอำนวยความสะดวกสบาย) ปัจจัยที่ 5 (ความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณูปโภค สาธารณูปการ) ปัจจัยที่ 10 (ความเหลื่อมล้ำทางสังคม) และปัจจัยที่ 13 (องค์ประกอบทางจินตภาพเมือง) สูงที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งมีปัจจัยที่ 6 (โครงข่ายพื้นที่สีเขียว) และปัจจัยที่ 7 (มูลค่าที่ดิน) ค่อนข้างสูง ในขณะที่มีค่าปัจจัยที่ 8 (พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม) ค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีความความสะดวกสบายสูงรองรับการใช้งานของคนหลายกลุ่ม รวมทั้งมีการดูแลรักษาภายในเมืองให้สวยงามและมีคุณภาพ มีมูลค่าที่ดินสูง ทั้งนี้จากความสัมพันธ์ของปัจจัยสามารถระบุลักษณะของพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ได้ว่า พื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่พิเศษอันเป็นพื้นที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ในราชการทหารและเขตพระราชฐาน ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่โล่งและมีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีบทบาทเป็นพื้นที่อำนวยความสะดวกสบายให้กับประชาชนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ส่งเสริมการเรียนรู้ รวมทั้งรองรับการเกิดภัยพิบัติของเมือง เช่น โรงพยาบาล สถานศึกษา ศาสนสถาน ศูนย์ช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ภัย รวมทั้งสถานที่พักผ่อนทั้งในรูปแบบอาคารการเรียนรู้และพื้นที่เปิดโล่งเพื่อกิจกรรมนันทนาการของเมือง และสามารถระบุชื่อพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ว่า “พื้นที่สาธารณะที่เป็นพื้นที่โล่ง”

5) พื้นที่สาธารณะกลุ่มที่ 5 พื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้มีค่าปัจจัยที่ 7 (มูลค่าที่ดิน) ปัจจัยที่ 8 (พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม) ปัจจัยที่ 11 (การเข้าถึงอาหารและพื้นที่ทำกิน) สูงที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งมีปัจจัยที่ 2 (ความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้งาน) ปัจจัยที่ 10 (ความเหลื่อมล้ำทางสังคม) และปัจจัยที่ 13 (องค์ประกอบทางจินตภาพเมือง) ค่อนข้างสูง ในขณะที่มีค่าปัจจัยที่ 3 (การอำนวยความสะดวกสบาย) ปัจจัยที่ 4 (การส่งเสริมคุณภาพชีวิต) ปัจจัยที่ 6 (โครงข่ายพื้นที่สีเขียว) ต่ำที่สุด มีปัจจัยที่ 5 (ความหนาแน่นของพื้นที่สาธารณูปโภค สาธารณูปการ) ปัจจัยที่ 12 (ความปลอดภัยจากพิบัติทางธรรมชาติ) ค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในด้าน

การเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม มีความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้พื้นที่ หากแต่มีพื้นที่สีเขียวน้อย มีความเสี่ยงจากจากพิบัติทางธรรมชาติ รวมทั้งมีความสะดวกสบายของสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ไม่เพียงพอ อันส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้ จากความสัมพันธ์ของปัจจัยสามารถระบุลักษณะของพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ได้ว่า พื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ที่ตั้งอยู่ในย่านชานเมือง ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับพื้นที่สาธารณะกลุ่มอื่น หากแต่ยังคงเป็นพื้นที่ศูนย์กลางที่มีบทบาทเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน และสามารถระบุชื่อพื้นที่สาธารณะกลุ่มนี้ว่า “พื้นที่สาธารณะศูนย์กลางชานเมือง”

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยและการจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของไทย กรณีศึกษากรุงเทพมหานครสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ในแต่ละย่านตามผลการจัดกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะเมืองของไทยทั้ง 5 กลุ่ม ได้ดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในย่านเมืองพื้นที่สาธารณะประเภทนี้ควรได้รับการออกแบบให้เพื่อรองรับกลุ่มผู้ใช้งานได้ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่สาธารณะให้เพียงพอกับปริมาณความต้องการของคนซึ่งมีจำนวนมาก และสอดคล้องกับการใช้งานของกลุ่มคนซึ่งมีความหลากหลายทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งยังควรมีการออกแบบวางผังพื้นที่ให้มีความกระชับรัด หากแต่สามารถใช้งานให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะเดียวกันควรคำนึงถึงบทบาทของพื้นที่ในการช่วยส่งเสริมทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อมของเมืองให้น่าอยู่และสร้างความประทับใจและภาพจำที่ดีให้กับผู้คนที่ผ่านไปมา

2) แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในศูนย์กลางชุมชน ควรส่งเสริมให้มีการกำหนดข้อบังคับหรือนโยบายป้องกันกรบุกรุกพื้นที่จากการขยายตัวของเมือง เพื่อรักษาพื้นที่ทางธรรมชาติอันเป็นลักษณะเฉพาะทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะประเภทนี้ให้คงอยู่ รวมทั้งควรมีแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับหรือป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น การร่วมมือกับชุมชนที่อยู่อาศัยโดยรอบในการเฝ้าระวังและแจ้งข่าวสารเป็นต้น ในขณะเดียวกัน ในการออกแบบวางผังพื้นที่ควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเดิมของพื้นที่ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นหลัก

3) แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในย่านเมืองเก่า ควรส่งเสริมให้มีการกำหนดข้อบังคับหรือนโยบายป้องกันการบุกรุกพื้นที่และอาคารซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ให้คงอยู่ รวมทั้งออกแบบวางผังพื้นที่โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเดิมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ใช้การออกแบบที่ส่งเสริมลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่มีความเด่นชัดขึ้น เช่น สิ่งปลูกสร้างที่เป็นจุดหมายตาอาคารและสถานที่ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งใช้วิธีการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ เช่น ใช้พื้นที่สาธารณะเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคี ลดความขัดแย้ง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้ใช้พื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์ ใช้พื้นที่สาธารณะเป็นจุดแวะพักของเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หรือวิถีชุมชน เป็นต้น

4) แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะที่เป็นพื้นที่โล่งพื้นที่สาธารณะประเภทนี้เป็นพื้นที่โล่งที่มีลักษณะเป็นพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ของเมืองที่ซึ่งควรได้รับการดูแลรักษาให้มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งควรมีการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่สาธารณะให้เพียงพอกับความต้องการและสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้พื้นที่ ควรมีการจัดการพื้นที่ให้มีความสะอาด ปลอดภัย และมีทัศนียภาพที่สวยงามเพื่อส่งเสริมจินตภาพและสิ่งแวดล้อมของเมือง

5) แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะศูนย์กลางชุมชนเมือง ควรมีการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่สาธารณะให้เพียงพอกับความต้องการและสอดคล้องกับการใช้งานของชุมชน ในขณะเดียวกันควรมีการพัฒนาการคมนาคมขนส่งระหว่างเมืองกับชุมชนเมืองให้มีความสะดวกเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรได้รับการจัดการพื้นที่ให้มีความสะอาด ปลอดภัย สามารถปรับเปลี่ยนบทบาทเพื่อรองรับการใช้งานของชุมชนและผู้มาเยือนได้อย่างหลากหลาย รวมทั้งควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเดิมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

5. การอภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาพื้นที่สาธารณะเมืองของไทยค้นพบประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นในบริบทของประเทศไทยโดยพบว่าพื้นที่สาธารณะเมืองของไทยมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีความสัมพันธ์กับพลวัตของเมืองทั้งในมิติเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยสะท้อนให้เห็นได้จากที่ตั้ง

และกลุ่มผู้ใช้งานซึ่งส่งผลให้บริบทโดยรอบและบรรยากาศของพื้นที่สาธารณะมีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันเช่นเดียวกับพื้นที่สาธารณะสากล โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ Madanipour (2010), Carmona et al. (2010), Guo et al. (2019) และ Nathiwutthikul (2014) ทั้งนี้ พื้นที่สาธารณะเมืองของไทยทั้ง 5 กลุ่มประเภท มีบทบาทการใช้งานที่หลากหลายทั้งลักษณะที่สืบทอดมาจากอดีตและเกิดขึ้นใหม่ตามขยายตัวและการพัฒนาขึ้นของเมือง ส่งผลให้กลุ่มผู้ใช้พื้นที่มีวิถีชีวิตและการใช้พื้นที่สาธารณะเปลี่ยนแปลงไป ทำให้บทบาทของพื้นที่สาธารณะเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของการใช้งาน โดยจะเห็นได้ว่าพื้นที่สาธารณะในปัจจุบันมีบทบาทหลักเพื่อการรองรับกิจกรรมทางสังคมเช่นเดิม หากแต่มีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการพื้นที่สาธารณะของเมืองที่มากขึ้น อันเป็นรูปแบบการให้บริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของเมืองที่เพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่สาธารณะเมืองของไทยมีลักษณะการกระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (พื้นที่ศึกษา) มีพื้นที่ซึ่งมีค่าระดับความเหมาะสมมากที่สุดกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ใจกลางกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองสูง มีประชากร กิจกรรม และอาคารอย่างหนาแน่น ส่งผลให้มีความต้องการพื้นที่สาธารณะสูงมากตามไปด้วย พื้นที่สาธารณะจึงควรได้รับการจัดสรรให้เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้งานในแต่ละพื้นที่ เช่นเดียวกับสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอื่น ๆ ของเมือง สอดคล้องกับข้อมูลด้านพื้นที่และเมืองของ Summaniti (2002), CABE (2005), Madanipour (2010), Carmona et al. (2010) และ WHO (2015)

ทั้งนี้ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่อันเป็นพื้นที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะและบริบทโดยรอบพื้นที่สาธารณะส่งผลให้พื้นที่สาธารณะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน โดยในบริบทของประเทศไทยซึ่งใช้พื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ศึกษาสามารถแบ่งกลุ่มประเภทพื้นที่สาธารณะออกเป็น 5 ประเภท คือ พื้นที่สาธารณะในย่านเมือง พื้นที่สาธารณะในศูนย์กลางชุมชน พื้นที่สาธารณะในย่านเมืองเก่า พื้นที่สาธารณะที่เป็นพื้นที่โล่ง และพื้นที่สาธารณะศูนย์กลางชุมชนเมือง กลุ่มพื้นที่สาธารณะที่ได้จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของพื้นที่สาธารณะกับบริบทที่ตั้ง ทั้งพื้นที่สาธารณะในย่านเมือง ศูนย์กลางชุมชน ย่านเมืองเก่า และศูนย์กลางชุมชนเมือง ในบริบทเมืองของไทยซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการออกแบบและวางผัง

พื้นที่สาธารณะให้เหมาะสมกับบทบาทของพื้นที่ บริบท โดยรอบ วิถีชีวิต และความต้องการของกลุ่มผู้ใช้พื้นที่ได้ ทั้งยังเป็นการช่วยเสริมสร้างสิทธิการใช้พื้นที่ให้กับทุกคน อย่างเท่าเทียม สร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้ใช้พื้นที่ ทั้งทางด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ อำนวยความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มมูลค่าของพื้นที่ให้สูงขึ้นโดยการเน้นย้ำคุณค่าและความสำคัญของแต่ละพื้นที่ให้เด่นชัดขึ้น รวมทั้งช่วยยกระดับสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพที่ดีให้กับเมือง นอกจากนี้ การพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทเมืองของไทยช่วยกระตุ้นการรับรู้ความเป็นพื้นที่ให้กับคนในพื้นที่และผู้มาเยือน ทั้งยังช่วยให้ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ที่มีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นเจ้าของพื้นที่ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์เชิงสังคมของไทยให้ชัดเจน และเกิดความยั่งยืน

การศึกษาพื้นที่สาธารณะเมืองของไทยโดยใช้พื้นที่สาธารณะเป็นตัวแทนพื้นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ปรากฏให้เห็นว่ากรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายและสร้างสรรค์ โดยเป็นเมืองศูนย์กลางที่เป็นที่รวมกันของคนจำนวนมาก ทั้งชาวต่างชาติและคนไทยที่มาจากภูมิภาคต่าง ๆ จนเกิดการผสมผสานทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้เกิดเป็นความสร้างสรรค์และแปลกใหม่ และมีความเป็นเมืองพร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกสบายสูง สอดคล้องกับข้อมูลของสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร Department of City Planning and Urban Development, BMA (2018) ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงไว้ซึ่งสังคมและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ดังเห็นได้จากพื้นที่สาธารณะในงานวิจัยที่ตั้งอยู่ในย่านพื้นที่เดียวกัน หากแต่มีบทบาทและประเภทต่างกัน โดยพื้นที่สาธารณะใน

ศูนย์กลางชุมชน พื้นที่สาธารณะในย่านเมืองเก่า และพื้นที่สาธารณะที่เป็นพื้นที่โล่งล้วนตั้งอยู่ในใจกลางเมืองเก่าของกรุงเทพมหานคร หากแต่มีลักษณะของพื้นที่ องค์ประกอบ และกลุ่มผู้ใช้งานที่ต่างกัน ทำให้บทบาทของพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดเป็นย่านพื้นที่ขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกัน เป็นย่านมีความหลากหลายบทบาทและกิจกรรม ทั้งนี้ ผลการจัดกลุ่มพื้นที่สาธารณะที่ได้จากการวิจัยนี้แตกต่างไปจากการระบุประเภทพื้นที่สาธารณะของสำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร Department of Environment, BMA (2018) หากแต่สอดคล้องกับการศึกษาของ Dorothy (2015) ที่ผลการแบ่งพื้นที่สาธารณะสามารถสะท้อนลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ตั้งอันเป็นบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของพื้นที่ซึ่งสัมพันธ์กับกิจกรรมและกลุ่มผู้ใช้งาน แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Kaplan & Kaplan (1982), Benn & Gaus (1983)

6. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในหัวข้อวิจัยเรื่องการสรรค์สร้างพื้นที่สาธารณะชุมชนเมืองเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์เชิงสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ระหว่างปี 2557 - 2562

References

- BMA. (2013). *Plan Develop Bangkok 20-year (2013 - 2032) Executive Summary (THAI)*. Retrieved January 15, 2019 from <http://readgur.com/doc/2044958>
- Benn, S. I. & Gaus, G. F. (1983). *Public and Private in Social Life*. London: Croom Helm.
- CABE (2005). *The Value of Public Space: How high quality parks and public spaces create economic, social and environmental value*. London: CABE.
- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. & Oc, T. (2010). *Public Place Urban Space*. Oxford: Architectural Press.
- Carr, S. (1992). *Public space*. New York: Cambridge University Press.

- Chrysoulakis, N., Feigenwinter, C., Triantakonstantis, D., Penyeviskiy, I., Tal, A., Parlow, E., Fleishman, G., Duzgun, S., Esch, T. & Marconcini, M. (2014). A Conceptual List of Indicators for Urban Planning and Management Based on Earth Observation. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 3(2014), 908-1002.
- Department of City Planning and Urban Development, BMA (2018). *The Bangkok Comprehensive Plan 2013 (B.E.2556)*. Retrieved March 5, 2019 from <http://cpd.bangkok.go.th:90/web2/kitja56/kitja56>
- Department of Environment, BMA (2018). *Report of the main parks in Bangkok*. Retrieved April 19, 2019 from <http://203.155.220.118/green-parks-admin/>
- Dorothy C. Ibes. (2015). A multi-dimension classification and equity of an urban park system: A novel methodology and case study application. Perspectives from multi-source geographic data. *Landscape ans Urban Planning*, 137(2015), 122 – 137.
- Gehl, J. (2001). *Life between Buildings. Using Public Spaces (4th Edition)*. Copenhagen: The Danish Architectural Press.
- Guo, S., Yang, G., Pei, T., Ma, T., Song, C., Shu, H., Du, Y., & Zhou, C. (2019). Analysis of factors affecting urban park service area in Beijing: Perspectives from multi-source geographic data. *Landscape ans Urban Planning*, 181(2019), 103 – 117.
- Ibes, D. C., (2015). A multi – dimensional classification and equity analysis of an urban park system: A novel methodology and case study application. *Landscape and Urban Planning*, 137(2015), 122-137.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Retrieved 24 March 2018, from https://www.buurtwijis.nl/sites/default/files/buurtwijis/bestanden/jane_jacobs_the_death_and_life_of_great_american.pdf
- Kaplan, S. & Kaplan, R. (1982). *Cognition and Environment: Functioning in an Uncertain World (6 th edition)*. New York: Preager.
- Kongphunphin, C., lamtrakul, P. & Srivanit, M. (2018). The attitude in Urban Planning of Thai Urban Public Space. *International Journal of Building, Urban, Interior and Landscape Technology*. 12(2018), 59-73.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. London: The MIT Press.
- Madanipour, A. (2010). *WHOSE PUBLIC SPACE?*. New York: Routledge.
- Marcus, C., & Francis, C. (1998). *PEOPLE PLACES Design Guidelines for Urban Open Space*. New York, Van Nostrand Reinhold.
- Nathiwutthikul, K. (2014). *The Development and Types of Public Open Space*. In Suwatcharapinun, S. (Ed.), *Towards Architectural Theories: Public Social Space*, 4 - 26. Chiang Mai: Chiang Mai University Press.
- Project for Public Spaces. (2008). *WHAT MAKES A SUCCESSFUL PLACE?* Retrieved May 29, 2019 from <https://www.pps.org/article/grplacefeat>
- Roszkowska, E. (2013). Rank ordering criteria weighting methods-a comparative overview: optimum. *Studia Ekonomiczne, NR 5(56)*, 14-33.
- Srivanit, M., & Auttarat, S. (2016). Classifying Spatial Homogeneity of Thermally-Stabilized Surface to Define Differentiation Local Atmospheric Zones in Chiang Mai City. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies*. 13(2016), 1-21.
- Summaniti, L. (2002). *Theory of Urban and Regional Planning*. Retrieved April 16, 2019 from http://coursewares.mju.ac.th:81/e-learning50/la471/course_chapt_menu.html
- UN-Habitat (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Retrieved August 26, 2018 from http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol =A/RES/70/1&Lang=E

WHO. (2015). *Health Indicators of sustainable cities in the Context of the Rio+20 UN Conference on Sustainable Development*. Retrieved November 14, 2018 from http://origin.who.int/hia/green_economy/indicators_cities.pdf.122.

Ye, Y. & Nes, A. (2014). Qualitative tools in urban morphology: combining space syntax, spacematrix and mixed-use index in a GIS framework. *Urban Morphology*, 18(2), 97-118.